

Beata Szluz

Uniwersytet Rzeszowski

WOLONTARIAT STUDENTÓW – WSPÓLCZESNE WYZWANIA

Abstract: **Student Volunteering – contemporary challenges.** In recent years, one can see the growth of interest in voluntary activity. It is connected on the one hand with the activities of assistance, thus fulfilling tasks for the benefit of people who need support, and on the other hand is associated with building and developing an informed and active society. Volunteering is present in many areas of social life. In terms of social welfare such activities focus on an individual, they teach, therefore, respect for people and paying attention to the weak. Volunteering helps understand others, forms a willingness to take action, take responsibility, it teaches looking for solutions in various situations of everyday life. Given the specific nature of volunteering and growing interest in volunteering by young people, the author of the article investigates the involvement of students in volunteer work for other people.

W ostatnich latach można dostrzec zainteresowanie aktywnością w wolontariacie. Jest ono związane z jednej strony m.in. z działalnością pomocową, zatem wypełnianiem zadań na rzecz tych osób, którzy potrzebują wsparcia, a z drugiej wiąże się z budowaniem, rozwijaniem świadomego i aktywnego społeczeństwa. Wolontariat jest obecny w wielu dziedzinach życia społecznego. W zakresie pomocy społecznej tego typu działalność stawia w centrum zainteresowania osobę, uczy zatem szacunku dla ludzi, zwraca uwagę na słabszych. Pozwala zrozumieć innych, kształtuje gotowość do podejmowania działania, ponoszenia odpowiedzialności, uczy poszukiwania rozwiązań w różnych sytuacjach codziennego życia. Mając na uwadze specyfikę wolontariatu oraz rosnące zainteresowanie wolontariatem przez młodzież, autorka artykułu podejmuje temat zaangażowania studentów w pracę wolontaryjną na rzecz drugiego człowieka.

Keywords: voluntary, youth, students, help for another human being, social relationships, individual, society

wolontariat, młodzież, studenci, pomoc drugiemu człowiekowi, relacje społeczne, osoba, społeczeństwo

Wolontariat jest szczególnym czynnikiem sprzyjającym postępowi na drodze humanizacji: dzięki różnym formom solidarności i służby, które promuje i konkretyzuje, uwrażliwia społeczeństwo na godność człowieka i na jego różne potrzeby. Działalność wolontariatu prowadzi do doświadczania, że człowiek w pełni realizuje się wyłącznie wtedy, gdy kocha i daje siebie innym (Jan Paweł II).

W ostatnich latach można dostrzec zainteresowanie aktywnością w wolontariacie. Jest ono związane z jednej strony m.in. z działalnością pomocową, zatem z wypełnianiem zadań na rzecz tych osób, które potrzebują wsparcia, a z drugiej wiąże się z budowaniem, rozwijaniem świadomego i aktywnego społeczeństwa. Wolontariat jest obecny w wielu dziedzinach życia społecznego. W zakresie pomocy społecznej tego typu działalność stawia w centrum zainteresowania osobę, uczy zatem szacunku dla ludzi, zwraca uwagę na słabszych. Pozwala zrozumieć innych, kształtuje gotowość do podejmowania działania, ponoszenia odpowiedzialności, uczy poszukiwania rozwiązań w różnych sytuacjach codziennego życia.

Jadwiga Przewłocka zauważa, że „niebagatelne znaczenie mają inicjatywy promujące wolontariat [...] – takie jak Szkolne Kluby Wolontariatu (czy Wolontariusza) czy rozmaite programy wolontariackie przeznaczone dla studentów. Warto też pamiętać, że choć grupa ta dysponuje niewielkimi środkami finansowymi, jednak, w przeciwieństwie do innych, dysponuje czasem, który może przeznaczyć na cele społeczne. A to właśnie brak czasu, [...] często wskazywany jest przez Polaków jako wytłumaczenie braku zaangażowania”¹. Mając na uwadze wspomniane zainteresowanie wolontariatem, w artykule podjęto temat zaangażowania młodych ludzi, którzy pełniąc rolę studenta, wypełniają zadania na rzecz drugiego człowieka.

1. POJĘCIE WOLONTARIATU

Pojęcia „wolontariat, wolontariusz” pochodzą od łacińskiego *volontarius*, które oznacza „dobrowolny, chętny, zgodny z wolną wolą”. Dorota Moroń podkreśla, iż sięgając do historycznych odniesień tego określenia, nazywano tak bezpłatną formę stażu odbywanego w celu zaznajomienia się z zawodem lub ochotniczą służbą w wojsku. Współczesne zaś rozumienie tego pojęcia wywodzi się od działań podjętych przez szwajcarskiego fizyka i matematyka Pierre’a Cérésola, który w 1920 roku zorganizował pierwszy obóz *Service Civil Volontaire*, mający być odpowiedzią na zniszczenia i okrucieństwa I wojny światowej².

Działalność wolontariatu opiera się na zasadzie pomocniczości w stosunku do osób, które nie należą do grupy ochotników, dobrowolności oraz nieodpłatności, zatem „wolontariusze to osoby (jednostki), które dobrowolnie angażują się w służbie, bez wynagrodzenia, w publicznych lub ochotniczych organizacjach, we wszystkich typach aktywności w dziedzinie

¹ J. Przewłocka, *Zaangażowanie społeczne Polaków w roku 2010: wolontariat, filantropia 1%. Raport z badań*, Warszawa 2011, s. 14.

² Por. K. Braun, *Pomaganie nakręca mnie – informator dla wolontariuszy*, Warszawa-Słupsk 2005, s. 4; D. Moroń, *Wolontariat w trzecim sektorze. Prawo i praktyka*, Wrocław 2009, s. 35.

opieki społecznej”³. W ujęciu Magdaleny Kołodziejczyk wolontariat jest dobrowolnym, a także świadomym, bezpłatnym działaniem na rzecz innych, z kolei wolontariusz podejmuje działania zgodne z tą zasadą⁴. Z kolei Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycza przyjęła, że osoba taka „czyni więcej, niż to wynika z jej płatnego zajęcia i normalnych obowiązków i nie oczekuje na zarobek lub nagrodę, przyczynia się w różny sposób do przynoszenia korzyści dla środowiska, osiągając równocześnie zadowolenie ze swojej działalności”⁵. W tym ujęciu zaakcentowano zatem aspekt zadowolenia z wykonanych ochotniczych działań, wolontariat pozwala na samorealizację oraz przynosi efekty (korzyści).

Praca w wolontariacie umożliwia zaspokojenie potrzeby bycia dla innych. Tego rodzaju aktywność jest jednocześnie okazją do kształtowania samego siebie. Przyjęto, że ochotnik podejmując swoją działalność, powinien:

- być pewny – powinien zastanowić się nad pytaniem dlaczego chce pomagać innym ludziom?
- być przekonany – nie powinien oferować swej pomocy, jeśli nie jest w pełni przekonany o wartości tego, co robi;
- być lojalny – zgłaszać własne sugestie, które nasuwają się podczas podejmowanych działań;
- przestrzegać zasad – nie krytykować rozwiązań, których nie rozumie, może bowiem mają swoje uzasadnienie;
- mówić otwarcie – pytać o treści, których nie rozumie;
- chętnie się uczyć – rozszerzać wiedzę, rozwijać czy kształtować swoje umiejętności;
- nie sprzeciwiać się kontroli nad sobą – będzie pracować lepiej i z większą satysfakcją, wykonując to, czego się od niego oczekuje;
- być osobą, na której można polegać – praca jest zobowiązaniem, nie należy składać obietnic, których nie jest się w stanie spełnić;
- działać w zespole – odnaleźć dla siebie miejsce w grupie⁶.

Tatiana Matulayová zwróciła uwagę na to, iż wolontariuszem jest człowiek, który bez nastawienia na korzyści finansowe, niekiedy ponosząc własne koszty, sporadycznie albo systematycznie poświęca swój czas, energię, wiedzę i umiejętności na rzecz drugiego człowieka bądź społeczności, poza swoimi obowiązkami, także zawodowymi⁷. Zatem istotę oddaje podkreślenie, że wolontariatem jest świadome i dobrowolne, a także połączone z rezygnacją z jakiegokolwiek gratyfikacji finansowej działanie na rzecz drugiego człowieka, który nie jest członkiem rodziny czy kolegą.

Przed kilku laty w związku z rozwojem działalności wolontariatu, a także w kontekście uwzględnienia i doprecyzowania zarówno pojęcia, jak również nakreślenia prawnych podstaw, przyjęto definicję zapisaną w ustawie o działalności pożytku publicznego

³ U. Sieder, D. C. Kirsbaum, *Volunteers*, [w:] *Encyclopedia of social work*, New York 1977, s. 1582.

⁴ Por. M. Kołodziejczyk, *Wolontariat w Polsce, czyli dla każdego coś milego*, [w:] *Młodzieżowy wolontariat*, red. J. Fabisiak, Warszawa 2002, s. 5.

⁵ Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycza, *Kodeks etyczny i podstawy dobrowolnej służby* (mps), s. 7.

⁶ Por. *Kodeks etyczny wolontariusza*, <http://www.wolontariat.pl> (10.12.2007).

⁷ Por. T. Matulayová, *Fenómén dobrovol' nictva optikou andragogiky a sociálnej práce*, [w:] *Fenómén dobrovol' nictva v sociálnych službách*, red. T. Matulayová, Prešov 2011, s. 13.

i o wolontariacie, według której „wolontariuszem jest osoba, która ochotniczo i bez wynagrodzenia wykonuje świadczenia na zasadach określonych w ustawie”⁸. W przytoczonym zapisie zwrócono szczególną uwagę na kontekst motywacji jednostki oraz braku gratyfikacji za pracę. Ważne jest określenie w ustawie zasad regulujących tę aktywność, a także sformalizowanie działalności. Wskazano także podmioty, na których rzecz wolontariusze mogą wykonywać zadania. Wymieniono wśród nich: organizacje pozarządowe, osoby prawne i jednostki organizacyjne Kościoła katolickiego i innych kościołów, związków wyznaniowych oraz stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego w zakresie ich działalności statutowej, a w szczególności w zakresie pożytku publicznego. Podmiotami korzystającymi ze świadczeń wolontariuszy mogą być również organy administracji publicznej oraz jednostki organizacyjne podległe organom administracji publicznej lub nadzorowane przez te organy, z wyłączeniem prowadzonej przez te jednostki działalności gospodarczej⁹.

Pojęcie wolontariatu możemy rozumieć jako działania, czynności prospołeczne. J. Reykowski zalicza do nich czynności: altruistyczne – czyli zorganizowane tak, aby ktoś inny osiągnął korzyści, podczas gdy podmiot poświęca ważne dobro osobiste; pomocowe – takie, aby ktoś inny odniósł korzyść, zaś podmiot ponosi jedynie naturalne koszty czynności; kooperacyjne – zorganizowane są tak, aby podmiot oraz inni ludzie odnieśli korzyści lub nie ponieśli strat¹⁰. W tym kontekście ważne wydaje się przywołanie wypowiedzi Janusza Czapińskiego, który podkreślił, że wolontariat jest jednym z elementów kapitału społecznego oznaczającego dobre relacje z ludźmi, gotowość spieszenia z pomocą. Daje ponadto efekty nie tylko ekonomiczne i gospodarcze, tzn. odnoszące się do lepszego rozwoju miast, regionów i krajów; dostrzegane są także korzyści dla zdrowia człowieka (np. rzadsze są przypadki otyłości, chorób serca czy cukrzyca). Z kolei młodzież aktywna w wolontariacie osiąga lepsze wyniki w nauce¹¹. Można zatem zauważyć, iż tego rodzaju działalność sprzyja zdrowiu i zdobywaniu wykształcenia przez młodych ludzi.

Stowarzyszenie Klon/Jawor w 2010 roku przeprowadziło badania na reprezentatywnej próbie Polaków. W tabeli 1 zestawiono dane obrazujące odsetek wolontariuszy w kategoriach wyodrębnionych ze względu na wykształcenie, wiek i status zawodowy.

Tabela 1. Odsetek wolontariuszy w Polsce w 2010 roku w kategoriach wyróżnionych ze względu na wykształcenie, wiek i status zawodowy

WIEK	PROC.
Poniżej 25 lat	22
26–35	14
36–45	19
46–55	17

⁸ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U. z 2003 r., Nr 96, poz. 873 z późn. zm., art. 2.3.

⁹ Tamże, art. 42.

¹⁰ Por. J. Reykowski, *Motywacja, postawy prospołeczne a osobowość*, Warszawa 1989, s. 27–28.

¹¹ Por. A. Czupryn, Wywiad z J. Czapińskim *Wolontariat chroni przed chorobą*, „Polska Gazeta Krakowska” 9.02.2010, s. 11.

Powyżej 55 lat	10
Wykształcenie	proc.
Podstawowe	13
Zawodowe	13
Średnie	14
Wyższe	28
Status zawodowy	proc.
Pracuje na stałe lub dorywczo	18
Bezrobotny	13
Emeryt, rencista	7
Uczeń, student	29
Nie pracuje, zajmuje się domem	11

Źródło: Badanie „Wolontariat, filantropia, 1%”¹². Podstawa procentowania: wszyscy respondenci z danej kategorii. J. Przewłocka, *Zaangażowanie społeczne Polaków w roku 2010: wolontariat, filantropia 1%. Raport z badań*, Warszawa 2011, s. 15.

Dane zamieszczone w tabeli 1 pozwalają dostrzec, iż w grupie badanych do 25 roku życia 22 proc. deklarowało bezinteresowne poświęcanie czasu lub świadczenie pracy na rzecz organizacji. Z kolei wśród osób w wieku 26–55 lat taką deklarację wskazało kilkanaście procent badanych, wśród starszych osób było tylko około 10 proc. Biorąc pod uwagę status zawodowy respondentów, najniższy odsetek wolontariuszy występował wśród emerytów i rencistów (7 proc.). Natomiast studenci i uczniowie częściej niż inne grupy badanych podejmowali działania jako ochotnicy w wolontariacie.

2. ZAKRES, FORMY, RODZAJE I DZIAŁAŃ WOLONTARIATU

Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie określa zadania obejmujące sferę zadań publicznych, które ukazują zakres zajęć, jakie może podjąć wolontariusz. Można wśród nich wskazać m.in. następujące:

- pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób,
- działania na rzecz osób niepełnosprawnych,
- promocję zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy,
- upowszechnianie i ochronę praw kobiet oraz działalność na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn,
- działalność wspomagającą rozwój wspólnot i społeczności lokalnych,

¹² Badanie ankietowe przeprowadzone na reprezentatywnej próbie 1011 Polaków w wieku 15 i więcej lat (realizacja: Millward Brown SMG/KRC, listopad 2010) – kolejna edycja badania przeprowadzanego przez Stowarzyszenie Klon/Jawor rokrocznie od 2001 roku.

- zadania w zakresie: nauki, edukacji, oświaty i wychowania; krajoznawstwa oraz wypoczynku dzieci i młodzieży; kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji,
- upowszechnianie kultury fizycznej i sportu,
- przeciwdziałanie patologiom społecznym,
- ratownictwo i ochronę ludności,
- pomoc ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju oraz za granicą,
- promocję i organizację wolontariatu¹³.

Ze względu na rodzaj świadczonej pomocy i czas poświęcany na działania w wolontariacie można wyróżnić aktywność stałą oraz akcyjną. Pierwsza z nich wiąże się z systematycznym, regularnym realizowaniem zadań w instytucji czy organizacji pozarządowej, co najczęściej jest udokumentowane podpisaną pomiędzy stronami umową. Podejmowanie inicjatyw podczas jednorazowych lub cyklicznych akcji jest określane jako wolontariat akcyjny, może stanowić pewne przygotowanie do wolontariatu stałego. Ochotnik najczęściej pracuje w wolnym od innych obowiązków czasie. W zasadzie nie ma ścisłych wymagań w tym zakresie. Może to być zatem praca wykonywana jeden raz w tygodniu czy w miesiącu, jak również w weekendy, bądź są to wspomniane działania w różnych akcjach. W tym kontekście Tadeusz Kamiński wyróżnił wolontariuszy okazjonalistów, średniodystansowców i permanentnych, jak również wolontariat stały i akcyjny¹⁴.

Interesujące ujęcie wolontariatu przygotowała Arleta Radomska, która stworzyła układ czy model w odniesieniu do „dawcy” i „biorcy”. Schemat form wolontariatu według dawcy przedstawia zakres merytoryczny, motywacyjny i czasowy. W pierwszy z nich wpisano odbiorców świadczeń wolontariusza, wśród których wymieniono: dorosłych i dzieci niepełnosprawnych fizycznie, psychicznie; osoby starsze, samotne, uzależnione, uchodźców, bezrobotnych, bezdomnych, sieroty, a także zwierzęta. Z kolei zakres motywacyjny wiąże się z potrzebą niesienia pomocy innym osobom, nabywaniem doświadczeń, realizowaniem wysokich celów moralnych, poznawaniem nowych ludzi, organizowaniem czasu wolnego, a także spłaceniem długu wiążącego się z otrzymywaniem pomocy. Ostatni z zakresów określono jako czasowy, co łączy się z ilością czasu, którą ochotnik może poświęcić na działania, tzn. jednorazowo, doraźnie, okresowo bądź stale. W odniesieniu do biorcy wyróżniono kilka zakresów: odpowiedzialności, terytorialny, organizacyjny i instytucjonalny. W zakresie odpowiedzialności wymieniono: indywidualną, wspólnotowo-środowiskową. Kolejny zakres, określony jako terytorialny, dzieli się na: lokalny, regionalny, krajowy i zagraniczny. W obrębie zakresu organizacyjnego wskazano: organizacje pożytku publicznego, organizacje pozarządowe, organy administracji publicznej, jednostki organizacyjne podległe administracji publicznej lub nadzorowane przez te organy. Ostatni zakres, tzw. instytucjonalny obejmuje: hospicja, domy pomocy społecznej, ośrodki pomocy społecznej, szpitale, Kościoły, ośrodki rehabilitacyjne, instytucje administracji publicznej, fundacje oraz stowarzyszenia¹⁵.

¹³ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U. z 2010 r., Nr 234, poz. 1536, art. 4.1.

¹⁴ Por. T. Kamiński, *Praca socjalna i charytatywna*, Warszawa 2004, s. 73–74.

¹⁵ Por. A. Radomska, *Wolontariat formą zdobywania doświadczeń zawodowych*, „Wychowanie na co Dzień” 2007, nr 4/5, s. 33–34.

Podjęcie pracy w wolontariacie powinno wiązać się z podpisaniem umowy, która określa jej warunki, tzn. czas działań, zakres obowiązków. Pracodawca jest zobowiązany i odpowiedzialny za przygotowanie miejsca pracy, przeprowadzenie szkolenia, powinien także opłacić składkę ubezpieczeniową (świadczenia zdrowotne na zasadach przewidzianych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych; wolontariuszowi, który wykonuje świadczenia przez okres nie dłuższy niż 30 dni, korzystający zobowiązany jest zapewnić ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków). W szczególnych przypadkach może sprawdzić wolontariusza pod względem niekaralności. Ochotnik ma z kolei prawo do zawarcia porozumienia z podmiotem, na rzecz którego wykonuje świadczenia. Jeśli pracuje krócej niż 30 dni, może być ono ustne, ale na żądanie wolontariusza może zostać sporządzone na piśmie. Podmiot korzystający ze świadczeń danej osoby na jej prośbę musi wydać pisemne zaświadczenie o wykonywanej pracy, w którym znajduje się precyzyjne określenie jej zakresu, a także opinia na temat jej wykonania. Z kolei korzystający ma obowiązek poinformować wolontariusza o przysługujących mu prawach, jak również obowiązkach oraz zapewnić dostępność tych informacji¹⁶.

Wolontariusz powinien posiadać kwalifikacje i spełniać wymagania odpowiednie do rodzaju i zakresu wykonywanych świadczeń, jeśli obowiązek posiadania takich kwalifikacji i spełniania stosownych wymagań wynika z odrębnych przepisów¹⁷. W tym kontekście jeżeli ochotnik organizuje zajęcia w czasie wolnym dzieciom i młodzieży, to nie jest zobowiązany do posiadania wspomnianych kwalifikacji. Natomiast jeśli swoją pracę wykonuje np. w domu pomocy społecznej, a jej zakres obejmuje czynności medyczne czy pielęgnacyjne, to w takim przypadku owe kwalifikacje są zgodnie z obowiązującymi wymaganiami niezbędne. Zatem wspomniany rodzaj i zakres zadania będzie łączył się czy wskazywał na niezbędne kwalifikacje wolontariusza.

3. MOTYWY PODEJMOWANIA DZIAŁAŃ W WOLONTARIACIE

Działania w wolontariacie, który jest podejmowany szczególnie na rzecz osób potrzebujących wsparcia, pomocy i opieki, są przedmiotem licznych badań i analiz, a także ocen, co w konsekwencji wiąże się z popularyzowaniem różnych koncepcji organizacyjnych czy edukacyjnych. Prowadzone są także badania mające na celu określenie zakresu i zasad działania ochotników. Wyniki badań wskazują, że polskie społeczeństwo w porównaniu z krajami zachodnimi wykazuje niższe zaangażowanie w bezinteresowną działalność w wolontariacie na rzecz drugiego człowieka¹⁸.

¹⁶ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U. z 2010 r., Nr 234, poz. 1536, art. 45, 46, 47.

¹⁷ Tamże, art. 43.

¹⁸ Egzemplifikacją mogą być badania przeprowadzone na przełomie 2006 i 2007 roku, porównujące aktywność w wolontariacie na rzecz organizacji charytatywnych w różnych krajach Europy. W Polsce objęto nimi 2 tys. osób. Przykładem jest udział Polaków w wolontariacie w ciągu ostatnich 12 miesięcy, który wynosił 4,5 proc., podczas, gdy średnia wynosiła 13,6 proc. W Polsce ciągle zbyt mało osób podejmuje działania w wolontariacie. W porównaniu z innymi europejskimi krajami Polacy znaleźli się na odległym miejscu. Pozwala to przypuszczać, że ta działalność wśród Polaków jest ciągle zbyt mało rozpowszechniona. Szerzej na ten temat zob. A. Baczek, A. Ogrocka, *Wolontariat, filantropia i 1% – raport z badań*, Warszawa 2008, s. 43.

Na podstawie badań przeprowadzonych wśród kobiet będących wolontariuszkami wyszczególniono następujące motywy: filantropijne (należy pomagać ludziom, którzy potrzebują pomocy), pragmatyczne (należy podejmować działania na rzecz drugiego człowieka), filozoficzne (ja także mogę potrzebować pomocy innych), profesjonalne (praca na rzecz innych wypływa z mojego zawodu), religijne (należy udzielać pomocy z miłości do bliźniego), emocjonalne (wiążą się z odniesieniem emocjonalnym, żalem, iż inni sobie nie radzą), moralne (muszę oddać zaciągnięty dług wobec innych, ponieważ także mnie udzielono pomocy), intelektualne (ja nie potrzebuję pomocy, radzę sobie, zatem muszę pomóc innym osobom)¹⁹. Wolontariusze wśród motywów swoich działań wymieniają także zaspokojenie potrzeby własnej przydatności, czynnego i pomocnego bycia wśród ludzi oraz radości z obcowania z innymi, ponadto widzą w tym sens życia.

W literaturze naukowej prezentowane są wyniki badań, które obrazują motywacje wolontariuszy. W 2002 roku badania wśród dorosłych wolontariuszy przeprowadziła A. Kanios. Celem było rozpoznanie uwarunkowań aktywności w wolontariacie i poznanie czynników, które o tym decydują. Respondentami było 30 osób będących studentami lubelskich uczelni (kierunki studiów: pedagogika, psychologia, teologia) oraz uczniami szkół średnich. Byli wśród nich również: pracownicy ośrodków pomocy społecznej, pedagogzy, pracownicy służby zdrowia oraz przedstawiciel handlowy, ekonomista i osoba bezrobotna. Jedno z zadanych ankietowanym pytań było następujące: „Co spowodowało, że zaczęła Pan/i działać jako wolontariusz?”²⁰. Wyniki badań zostały zaprezentowane w tabeli 2.

Tabela 2. Motywy podjęcia działań w wolontariacie dorosłych osób – 2002 r.

MOTYWY PODJĘCIA AKTYWNOŚCI WOŁONTARYSTYCZNEJ	N
Chęć pomagania innym osobom	10
Wiara w Boga, chęć życia zasadami Ewangelii	9
Potrzeba pomocy samemu sobie	9
Chęć zdobycia nowych umiejętności	9
Nadmiar czasu wolnego	6
Poczucie samotności	3
Dla przyjemności	2
Chęć poznania nowych ludzi	2
Chęć bycia potrzebnym	1
Dla zwiększenia poczucia własnej wartości	1
Wychowanie w rodzinie	1
Odbywanie praktyk studenckich	1

Źródło: A. Kanios, *Uwarunkowania działalności wolontarystycznej człowieka dorosłego*, „Pedagogika Społeczna” 2004, nr 2–4, s. 126.

¹⁹ Por. D. Bacelewska, *Motywy podejmowania spontanicznej pracy wolontaryjnej*, „Wychowanie na co Dzień” 2004, nr 6, s. 17.

²⁰ Por. A. Kanios, *Uwarunkowania działalności wolontarystycznej człowieka dorosłego*, „Pedagogika Społeczna” 2004, nr 2–4, s. 125–126.

Dane zamieszczone w tabeli 2 pozwalają dostrzec, że dominującą motywacją wśród respondentów była chęć pomocy innym ludziom (10). Istotnym czynnikiem okazała się deklarowana wiara w Boga, chęć życia zgodnie z zasadami Ewangelii, jak również chęć pomocy samemu sobie (wiążąca się z udzielaniem pomocy i wsparcia potrzebującemu człowiekowi) oraz zdobycie nowych umiejętności (9). Dla sześciu badanych osób pełnienie roli wolontariusza łączyło się z potrzebą zagospodarowania czasu wolnego.

Anna Kanios podkreśla we wnioskach z badań, że motywacja do działań w wolontariacie rosła wraz z upływem czasu bądź jeżeli była na wysokim poziomie, to nie zmniejszała się. Wśród przyczyn wzrostu motywacji wskazano: głębszą wiarę, większe zaangażowanie w pracę, wdzięczność potrzebujących pomocy osób, satysfakcję osobistą, nabycie nowych umiejętności, poczucie bycia potrzebnym²¹.

Na przełomie 2007 i 2008 roku przeprowadzono badania na reprezentatywnej próbie 5 tys. dorosłych Polaków, którzy wskazali motywy podejmowania aktywności w wolontariacie. Dane liczbowe zaprezentowano w tabeli 3.

Tabela 3. Motywacje Polaków angażujących się w wolontariat i filantropię (2007–2008)

MOTYWACJA	%
Uważam, że powinno się innym pomagać (mam takie moralne, religijne lub polityczne przekonanie)	60,7
Uważam, że jeśli pomogę innym, to inni pomogą mnie	35,2
Sprawia mi to przyjemność/interesuję się tym	34,4
Daje mi to możliwość bycia między ludźmi, nawiązania kontaktów, pozwala pożytecznie wykorzystać czas	23,0
Nie potrafię odmawiać	20,7
Moi znajomi i bliscy też to robią	17,4
Chcę zdobyć nowe umiejętności, nauczyć się czegoś nowego	11,5
Mam do spłacenia dług (kiedyś ktoś pomógł mnie)	3,9
Inne	0,6
Trudno powiedzieć	5,8

Źródło: A. Baczko, A. Ogrocka, *Wolontariat, filantropia i 1% – raport z badań*, Warszawa 2008, s. 24–25.

Ponad połowa respondentów podejmowała działalność w ramach wolontariatu ze względu na swoje moralne, religijne lub polityczne przekonania (60,7 proc.). Z kolei 35,2 proc. badanych wskazała, że pomagała innym, licząc na odwzajemnienie ofiarowanej pomocy, zaś 34,4 proc. osób podejmowało tę aktywność dla przyjemności. Dla około 23 proc. respondentów była to możliwość nawiązania kontaktów interpersonalnych i pożytecznego spędzania wolnego czasu. Wśród badanych znalazły się także osoby, które nie potrafiły odmawiać proszącym o pomoc (20,7 proc.). 17,4 proc. osób stwierdziło, że czerpią wzór ze znajomych ludzi, a dla 11,5 proc. była to doskonała okazja do zdobycia czy kształtowania nowych umiejętności. Natomiast 3,9 proc.

²¹ Tamże, s. 126–127.

respondentów deklarowało, że pomaganie jest formą odwdziżenia się za pomoc, jakiej sami doświadczyli.

W 2010 roku przeprowadzono badania wśród 230 studentów, którzy aktywnie uczestniczyli w działalności wolontariatu w programie „Projektor – wolontariat studencki”²². Jedno z pytań zamieszczonych w kwestionariuszu ankiety dotyczyło motywacji studentów do pracy w wolontariacie. Dane liczbowe zestawiono w tabeli 4.

Tabela 4. Motywy studentów podejmujących działania w wolontariacie w programie „Projektor – wolontariat studencki” w 2010 roku.

PLEĆ / MOTYWY	KOBIECIA		MĘŻCZYŻNA		OGÓLEM	
	N=195	%	N=35	%	N=230	%
Potrzeba pomagania	45	23,08	10	28,57	55	23,91
Zdobycie doświadczenia	48	24,61	6	17,14	54	23,48
Poczucie satysfakcji z działania wiążącego się z udzielaniem pomocy innym ludziom	43	22,05	2	5,71	45	19,57
Poczucie przydatności	21	10,78	12	34,29	33	14,35
Poznanie funkcjonowania i specyfiki placówki, w której odbywa się wolontariat	20	10,26	1	2,86	21	9,13
Nawiązanie nowych znajomości, kontaktów	16	8,20	3	8,57	19	8,26
Inne: Rozwój własnej osobowości Realizacja własnych marzeń	2	1,02	1	2,86	3	1,30
Razem	195	100,00	35	100	230	100,00

Objaśnienia: Badaniami objęto 230 studentów różnych uczelni na terenie Polski – wolontariuszy (195 kobiet i 35 mężczyzn) uczestniczących w programie „Projektor – wolontariat studencki”. Wiek respondentów: 19–25 lat, 5 osób powyżej 25 roku życia (studia doktoranckie). Kierunki studiów: pedagogika – 57,39 proc., socjologia – 16,09 proc., administracja – 15,22 proc., prawo – 11,30 proc. Zastosowano metodę sondażową, technikę ankiety, narzędziem był kwestionariusz ankiety.

²² W 2001 roku na Wydziale Matematyki i Nauk Informacyjnych Politechniki Warszawskiej zrodził się pomysł zorganizowania tzw. „Zielonej Akcji”, która była pierwszą wersją programu „Wolontariat studencki”. Po dwu latach Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności (PAFW) rozpoczęła realizowanie programu „Wolontariat studencki”, który w 2008 roku otrzymał nazwę „Projektor – wolontariat studencki”. Od roku 2006 jego ogólnopolskim realizatorem jest Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów KLANZA. Po dwu kolejnych latach kierowaniem przedsięwzięciem zajęła się Fundacja Rozwoju Wolontariatu w Lublinie. Program „Projektor – wolontariat studencki” jest innowacją i obejmuje swoim zasięgiem całą Polskę. Studenci mają możliwość proponowania i realizowania inicjatyw na rzecz dzieci i młodzieży z miejscowości poniżej 20 tys. mieszkańców. Ideą jest wykorzystanie potencjału intelektualnego oraz aktywności młodzieży akademickiej w wyrównywaniu szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z małych miejscowości poprzez realizację w szkołach, w czasie wolnym od nauki, projektów edukacyjnych przez studentów wolontariuszy. Celem jest wzbogacenie oferty edukacyjnej szkół, zachęcanie uczestników do aktywnego działania mającego na celu własny rozwój, jak również stymulowanie i realizowanie aspiracji edukacyjnych. Współpraca pedagogów ze studentami pozwala im na zdobycie i wymianę doświadczeń. Realizowane przedsięwzięcia mobilizują uczestników do podejmowania czy inicjowania działań na rzecz społeczności lokalnej. W ramach programu studenci (grupy od 2 do 3 osób) wdrażają przygotowane przez siebie projekty edukacyjne (wakacyjne i systematyczne) rozwijające wiedzę, umiejętności i zainteresowania dzieci i młodzieży. Por. PAFW, *O fundacji*, <http://www.pafw.pl/> (26.11.2011); PAFW, *O programie*, http://www.projektor.org.pl/0,1,3,O_programie.html (24.11.2011).

Źródło: Z. Seń, *Wolontariat w pomocy społecznej w opinii osób świadczących działania w programie „Wolontariat studencki”*, praca magisterska napisana pod kierunkiem dr hab. prof. UR Beaty Szluz, Biblioteka UR, Rzeszów 2010, s. 96.

Na podstawie danych zebranych w tabeli 4 można zauważyć, że dla 24,61 proc. badanych kobiet najistotniejszym motywem podejmowania pracy w wolontariacie było zdobycie doświadczenia, które może okazać się przydatne np. w pracy zawodowej. Z kolei dla 23,08 proc. respondentek głównym czynnikiem była potrzeba pomagania innym ludziom, natomiast 22,05 proc. wskazało na poczucie satysfakcji z działania wiążącego się z udzielaniem pomocy i wsparcia innej osobie. Dla mężczyzn najistotniejszym motywem było zaspokojenie potrzeby bycia przydatnym dla innych (34,29 proc.). Drugim w kolejności, ważnym dla nich czynnikiem była potrzeba pomagania innym (28,57 proc.). Z kolei dla 17,14 proc. ta działalność, podobnie jak w przypadku badanych wolontariuszek, wiązała się ze zdobywaniem doświadczenia podczas realizowania zadań na rzecz dzieci i młodzieży. Mając na uwadze ogół badanych, można zauważyć, że wspomniane nabywanie doświadczeń w pracy i potrzeba pomagania oraz poczucie satysfakcji z wykonanych zadań dominowały wśród motywów deklarowanych przez studentów – wolontariuszy.

W 2011 roku przeprowadzono kolejne badania, w których wzięło udział 100 studentów, wolontariuszy w programie „Projektor – wolontariat studencki”. Dane liczbowe zostały zestawione w tabeli 5.

Tabela 5. Motywy studentów podejmujących działania w wolontariacie w programie „Projektor – wolontariat studencki” w 2011 roku

PŁEĆ / MOTYWY	KOBIETA		MĘŻCZYZNA		OGÓLEM	
	N=82	%	N=18	%	N=100	%
Poczucie satysfakcji z działania dającego radość dzieciom	68	83,0	13	72,0	81	81
Chęć zdobycia doświadczenia	59	72,0	8	44,0	67	67
Potrzeba pomagania	39	47,0	7	38,0	46	46
Nawiązanie nowych kontaktów	34	41,0	5	27,0	39	39
Poczucie przydatności	31	38,0	5	27,0	36	36
Zagospodarowanie wolnego czasu	12	15,0	7	38,0	19	19
Chęć spłacenia dobra, które kiedyś od kogoś się otrzymało	6	7,3	3	16,0	9	9
Pobudki religijne	3	3,6	1	5,5	4	4
Inne: Przyjemność płynąca z pracy z dziećmi Chęć przekazania innym swoich umiejętności	2	2,4	0	0	2	2

Objaśnienia: Badaniami objęto 100 studentów różnych uczelni na terenie Polski – wolontariuszy (82 kobiety i 18 mężczyzn) uczestniczących w programie „Projektor – wolontariat studencki”. Wiek respondentów: 19–25 lat. Kierunki studiów: 82 proc. kierunki z dziedziny nauk społecznych, humanistycznych i nauk o sztuce oraz nauk medycznych i o kulturze fizycznej; 18 proc. studiowało kierunki techniczne, matematyczne i przyrodnicze. Zastosowano metodę sondażową, technikę ankiety, narzędziem był kwestionariusz ankiety. Procent nie sumuje się do 100, ponieważ respondent mógł wskazać więcej niż 1 odpowiedź.

Źródło: N. Załęska, *Wolontariat na rzecz dzieci w opinii osób podejmujących działania w programie „Projektor – wolontariat studencki”*, praca magisterska napisana pod kierunkiem dr hab. prof. UR Beaty Szluz, Rzeszów 2011, s. 73.

Dane zawarte w tabeli 5 wskazują, iż około 83 proc. i 72 proc. mężczyzn deklarowało, że głównym motywem podejmowania działalności w wolontariacie było poczucie satysfakcji z zadań realizowanych na rzecz dzieci, które dają im radość. Dla 72 proc. respondentek i 44 proc. respondentów istotnym czynnikiem było zdobycie doświadczenia, które jest ważne w kontekście poszukiwania przyszłej pracy zawodowej. Z kolei dla 47 proc. kobiet i 38 proc. mężczyzn było to związane z zaspokojeniem potrzeby pomagania drugiemu człowiekowi. Innymi ważnymi motywami były: 41 proc. kobiet wskazało na chęć nawiązania nowych kontaktów, 38 proc. poczucie przydatności, z kolei 38 proc. mężczyzn odniosło swoją odpowiedź do chęci zagospodarowania wolnego czasu. Wyjazdy studentów do różnych miejscowości na terenie Polski, w których realizują swoje projekty, stwarzają możliwość nawiązania nowych znajomości, wiąże się to także z doświadczaniem poczucia przydatności. Około 19 proc. badanych osób łączyło swoje działania w wolontariacie z wypełnieniem własnego wolnego czasu. Wydaje się, że możliwości interesującego, atrakcyjnego spędzania swojego czasu przez studentów jest współcześnie wiele, zatem niewielki odsetek respondentów wybrał taką odpowiedź. Biorąc pod uwagę ogół badanych, można dostrzec, że wspomniane poczucie satysfakcji z działalności na rzecz dzieci i młodzieży oraz nabywanie doświadczeń i potrzeba pomagania przeważały wśród motywów deklarowanych przez studentów – wolontariuszy. Zatem zarówno w badaniach przeprowadzonych w 2010, jak również w 2011 roku motywy aktywności w wolontariacie młodych ludzi były podobne. Studenci chcieli poczuć się potrzebni, odnosili satysfakcję z pracy z dziećmi, a także dążyli do zdobycia doświadczenia, które może być przydatne w ich przyszłej pracy zawodowej.

4. KORZYŚCI Z DZIAŁALNOŚCI W WOLONTARIACIE

Praca w wolontariacie nie jest nastawiona na osiągnięcie korzyści finansowych, jest bowiem działaniem, za które jednostka nie otrzymuje wynagrodzenia. Można zatem postawić pytanie – czy ochotnicy mają jakieś korzyści z wykonanej pracy? Takie pytanie zostało uwzględnione w badaniach, które zostały przeprowadzone zarówno w roku 2010, jak również w 2011 wśród studentów, którzy uczestniczyli w realizacji wspomnianego programu „Projektor – wolontariat studencki”. Dane uzyskane podczas badań zostały zamieszczone w tabelach 6 i 7.

Tabela 6. Korzyści z działalności w wolontariacie studentów uczestniczących w programie „Projektor – wolontariat studencki” w 2010 roku (w zakresie wiedzy).

PLEĆ / KORZYŚCI PŁYNĄCE Z PRACY W WOLONTARIACIE – WIEDZA	KOBIECIA		MĘŻCZYŻNA		OGÓLEM	
	N=195	%	N=35	%	N=230	%
Poznanie problemów społecznych	177	90,77	32	91,43	209	90,87
Poznanie drugiego człowieka, jego natury	129	66,15	18	51,43	147	63,91
Poznanie specyfiki i funkcjonowania placówki	98	50,26	18	51,43	116	50,43

Poznanie wartości, jakie niesie wolontariat	88	45,13	13	37,14	101	43,91
Poznanie znaczenia działalności organizacji pozarządowych	64	32,82	14	40,00	78	33,91
Poznanie prawnych aspektów pracy wolontariatu	29	14,87	10	28,57	39	16,96

Objaśnienia: Respondent mógł wskazać 3 odpowiedzi (korzyści płynących z działalności w wolontariacie). Procent nie sumuje się do 100, ponieważ respondent mógł wskazać więcej niż 1 odpowiedź.

Źródło: Z. Seń, *Wolontariat w pomocy społecznej w opinii osób świadczących działania w programie „Wolontariat studencki”*, praca magisterska napisana pod kierunkiem dr hab. prof. UR Beaty Szluz, Rzeszów 2010, s. 97.

Dane zawarte w tabeli 6 pozwalają zauważyć, iż w kontekście zdobytej wiedzy badani zwrócili uwagę na to, że mogli zdobyć wiedzę w zakresie problemów społecznych (kobiety – 90,77 proc., mężczyźni – 91,43 proc.). Aktywność w wolontariacie pozwoliła im na poznanie innych ludzi i ich problemów (kobiety – 66,15 proc., mężczyźni – 51,43 proc.), a także specyfiki funkcjonowania placówek (50,43 proc.). Istotne było poznanie wartości, które niesie praca w wolontariacie (43,91 proc.), funkcjonowania organizacji pozarządowych (33,91 proc.), a także zapisów prawnych dotyczących wolontariatu (16,96 proc.).

Tabela 7. Korzyści z działalności w wolontariacie studentów uczestniczących w programie „Projektor – wolontariat studencki” w 2010 roku (w zakresie umiejętności)

PŁEĆ / KORZYŚCI PŁYNĄCE Z PRACY W WOLONTARIACIE – ROZWIJANIE, KSZTAŁTOWANI UMIEJĘTNOŚCI	KOBIETA		MĘŻCZYZNA		OGÓLEM	
	N=195	%	N=35	%	N=230	%
Ciekawe organizowanie czasu wolnego	156	80,00	31	88,57	187	81,30
Rozwiązywanie różnych problemów	115	58,97	31	88,57	146	63,48
Swobodne komunikowanie się, porozumiewanie się z innymi ludźmi	82	42,05	34	97,14	116	50,43
Sprawność w kontaktach interpersonalnych	91	44,67	24	68,57	115	50,00
Czynne słuchanie innych	110	56,41	3	8,57	113	49,13
Wyrozumiałość	89	45,64	6	17,14	95	41,30
Tolerancja	74	37,95	10	28,57	84	36,52
Okazywanie emocji	59	30,26	7	20,00	66	28,69
Umiejętność wyrażania siebie	60	30,77	2	5,71	62	26,96
Empatia	57	29,23	4	11,43	61	26,52
Udzielanie pierwszej pomocy	35	17,95	3	8,57	38	16,52
Umiejętność bycia asertywnym	26	13,33	12	34,28	38	16,52
Pielęgnacja osób chorych	21	10,77	8	22,86	29	12,61

Objaśnienia: Respondent mógł wskazać 5 odpowiedzi (korzyści płynących z działalności w wolontariacie). Procent nie sumuje się do 100, ponieważ respondent mógł wskazać więcej niż 1 odpowiedź.

Źródło: Z. Seń, *Wolontariat w pomocy społecznej w opinii osób świadczących działania w programie „Wolontariat studencki”*, praca magisterska napisana pod kierunkiem dr hab. prof. UR Beaty Szluz, Rzeszów 2010, s. 98.

Dane zamieszczone w tabeli 7 pozwalają zauważyć, że 97,14 proc. mężczyzn uważało, iż działania w wolontariacie rozwijały ich umiejętność swobodnego komunikowania się z innymi ludźmi. Respondenci zwrócili ponadto uwagę na to, że mogli w atrakcyjny sposób spędzić czas wolny (kobiety – 80 proc.; mężczyźni – 88,57 proc.). 58 proc. kobiet i 88,57 proc. mężczyzn odpowiedziało, iż wolontariat umożliwił im rozwijanie umiejętności rozwiązywania różnych problemów. Dla około połowy respondentów swobodne komunikowanie się i nabywanie sprawności w kontaktach interpersonalnych, a także czynne słuchanie innych osób było ważną korzyścią, którą niesie wolontariat.

W badaniach przeprowadzonych w 2011 roku również zadano respondentom pytanie nawiązujące do wspomnianych korzyści wiążących się z byciem wolontariuszem. Dane uzyskane podczas badań zestawiono w tabeli 8 i 9.

Tabela 8. Korzyści z działalności w wolontariacie studentów uczestniczących w programie „Projektor – wolontariat studencki” w 2011 roku

PŁEĆ / KORZYŚCI Z PRACY W WOLONTARIACIE	KOBIETA		MĘŻCZYZNA		OGÓLEM	
	N=82	%	N=18	%	N=100	%
Zdobycie doświadczenia	72	87,8	15	83,3	87	87
Pożytecznie spędzony czas	53	64,6	15	83,3	68	68
Poczucie własnej wartości	46	56,1	13	72,2	59	59
Przydatne kontakty z innymi ludźmi	48	58,5	5	27,8	53	53
Spędzenie wakacji/ferii bezpłatnie w różnych miejscach Polski	29	35,4	3	16,6	32	32
Działanie, które mogę wpisać do CV	24	29,3	6	3,3	30	30
Inne: Możliwość realizacji własnych marzeń, pasji i przekazywanie ich innym osobom Budowanie przyjaźni z innymi Nowe, wartościowe znajomości z innymi ludźmi	2	2,4	1	5,5	3	3

Objaśnienia: Procent nie sumuje się do 100, ponieważ respondent mógł wybrać więcej niż 1 odpowiedź.

Źródło: N. Załęska, *Wolontariat na rzecz dzieci w opinii osób podejmujących działania w programie „Projektor – wolontariat studencki”*, praca magisterska napisana pod kierunkiem dr hab. prof. UR Beaty Szluz, Rzeszów 2011, s. 78.

Jedną z uznanych za ważne korzyści płynących z pracy ochotników jest zdobywanie doświadczenia, które może być przydatne m.in. w przyszłej pracy zawodowej (kobiety – 87,8 proc.; mężczyźni – 83,3 proc.). Około 68 proc. osób deklarowało, że czas, który przeznaczają na realizowanie projektów, jest spędzony pożytecznie. Ponad połowa badanych uważała, że wolontariat wiąże się z zaspokajaniem potrzeby poczucia własnej

wartości i umożliwiała nawiązywanie wartościowych i przydatnych kontaktów z innymi ludźmi, które niejednokrotnie trwają po zakończeniu studiów. Około 30 proc. respondentów ciekawie spędzało czas w różnych miejscach naszego kraju, a także gromadziło zaświadczenia niezbędne podczas ubiegania się o pracę.

Tabela 9. Korzyści z działalności w wolontariacie studentów uczestniczących w programie „Projektor – wolontariat studencki” w 2011 roku (w zakresie nabywanych umiejętności)

PŁEĆ / KORZYŚCI Z PRACY W WOLONTARIACIE – NABYWANE UMIEJĘTNOŚCI	KOBIETA		MĘŻCZYZNA		OGÓLEM	
	N=82	%	N=18	%	N=100	%
Ciekawe organizowanie czasu wolnego	49	59,7	9	50,0	58	58
Umiejętności interpersonalne	49	59,7	7	38,9	56	56
Rozwiązywanie różnorodnych problemów	40	48,8	10	55,5	50	50
Swobodne porozumiewanie się z innymi osobami, szczególnie z dziećmi	38	46,3	11	61,1	49	49
Cierpliwość i wyrozumiałość	37	45,1	6	33,3	43	43
Umiejętność wyrażania siebie	21	25,6	4	22,2	25	25
Okazywanie emocji	8	9,7	4	22,2	12	12
Inne: Szybkie dostosowywanie się do nowych sytuacji Kreatywność Radość z bycia z innymi Pomysłowość w organizowaniu zajęć z dziećmi Poznanie zainteresowań innych wolontariuszy i z tym związane umiejętności	4	4,8	1	5,5	5	5

Objaśnienia: Procent nie sumuje się do 100, ponieważ respondent mógł wybrać więcej niż 1 odpowiedź.

Źródło: N. Załęska, *Wolontariat na rzecz dzieci w opinii osób podejmujących działania w programie „Projektor – wolontariat studencki”*, praca magisterska napisana pod kierunkiem dr hab. prof. UR Beaty Szluz, Rzeszów 2011, s. 88.

Dla ponad połowy respondentów praca wolontariusza wiązała się z możliwością ciekawego spędzenia czasu wolnego (kobiety – 59,7 proc.; mężczyźni – 50 proc.), rozwijaniem umiejętności interpersonalnych (56 proc.), a także kształtowaniem umiejętności rozwiązywania różnych problemów (50 proc.). Ochotnicy uczyli się organizowania zabaw, gier, zajęć plastycznych, muzycznych, informatycznych, sportowych i innych, które mogą wykorzystać w pracy zawodowej z dziećmi i młodzieżą. Ważne jest doskonalenie umiejętności interpersonalnych, jest bowiem niezbędne w pracy zawodowej, podobnie jak identyfikowanie i rozwiązywanie problemów oraz wczesne reagowanie. Dla studentów istotna była umiejętność swobodnego porozumiewania się z dziećmi (49 proc.), bycie cierpliwym i wyrozumiałym w kontaktach z nimi (43 proc.), jak również umiejętność wyrażania siebie (25 proc.) i okazywania emocji (12 proc.). Respondenci wskazali tylko kilka umiejętności, ale można przypuszczać, iż może być ich więcej. Dla każdego ochotnika tego typu działanie może wiązać się bowiem z nabywaniem

wiedzy, jak również kształtowaniem różnych umiejętności, zatem wносить w życie człowieka coś wartościowego. Łączy się z przekazywaniem ich dzieciom i młodzieży, stanowi przykład do naśladowania.

5. TRUDNOŚCI WOLONTARIUSZY

Studenci pracujący w wolontariacie zwrócili uwagę na trudności, które napotykali podczas realizowania projektu „Projektor – wolontariat studencki”. Dane obrazujące uzyskane podczas badań wyniki zamieszczono w tabeli 10 i 11.

Tabela 10. Trudności, na które napotykają studenci pracujący jako wolontariusze w programie „Projektor – wolontariat studencki” w 2010 roku

PŁEĆ / TRUDNOŚCI NAPOTKANE PODCZAS PRACY W WOLONTARIACIE	KOBIETA		MĘŻCZY- ZNA		OGÓLEM	
	N=195	%	N=35	%	N=230	%
Brak wystarczającej ilości czasu	33	16,92	1	2,86	34	14,79
Postrzeganie wolontariusza jako osoby niekompetentnej	27	13,85	2	5,71	29	12,61
Przeciążenie obowiązkami	23	11,79	1	2,86	24	10,43
Brak zaufania wobec wolontariusza	14	7,18	6	17,14	20	8,70
Zła organizacja pracy	9	4,62	3	8,57	12	5,22
Brak zadowalających rezultatów	9	4,62	2	5,71	11	4,78
Brak specjalistycznej wiedzy i umiejętności	8	4,11	3	8,57	11	4,78
Trudności wynikające z kontaktów z pracownikami etatowymi	4	2,05	5	14,29	9	3,91
Trudności w nawiązaniu przez podopiecznego kontaktu z wolontariuszami	5	2,56	2	5,71	7	3,04
Brak wpływu na podejmowane decyzje	5	2,56	2	5,71	7	3,04
Brak wsparcia ze strony innych wolontariuszy/pracowników	1	0,51	3	8,57	4	1,74
Nie napotykam na problemy	57	29,23	5	14,29	62	26,96
Razem	195	100,00	35	100,00	230	100,00

Źródło: Z. Seń, *Wolontariat w pomocy społecznej w opinii osób świadczących działania w programie „Wolontariat studencki”*, praca magisterska napisana pod kierunkiem dr hab. prof. UR Beaty Szluz, Rzeszów 2010, s. 100.

Z danych zawartych w tabeli 10 wynika, że około 27 proc. badanych nie miało trudności podczas realizowania projektów. Podkreślili, że brak im wystarczającej ilości czasu, który mogliby poświęcić na tę działalność (14,79 proc.). Można przypuszczać, że są przeciążeni innymi obowiązkami i byłiby gotowi pracować częściej z dziećmi (10,43 proc.). 12,61 proc. badanych zwróciło uwagę na fakt postrzegania wolontariusza

jako osoby niekompetentnej. Respondenci wskazali także na brak zaufania do wolontariusza (8,7 proc.), złą organizację pracy (5,22 proc.), brak specjalistycznej wiedzy i zadowalających rezultatów (4,78 proc.). W kontekście wspomnianych regulacji prawnych możliwe jest organizowanie szkoleń wolontariuszy, które mogą przygotować ich do właściwego wypełniania powierzonych obowiązków. Nasuwa się zatem pytanie czy ten zapis jest realizowany w praktyce? W kontekście odpowiedzi ochotników można przypuszczać, że podmioty współpracujące nie w pełni wykorzystują tę możliwość.

Tabela 11. Trudności, na które napotykają studenci pracujący jako wolontariusze w programie „Projektor – wolontariat studencki” w 2011 roku

PŁEĆ / TRUDNOŚCI NAPOTKANE PODCZAS PRACY W WOLONTARIACIE	KOBIEȚA		MĘŻCZYŻNA		OGÓŁEM	
	N=27	%	N=4	%	N=31	%
Negatywne nastawienie nauczycieli/dyrektorów szkół	11	40,7	1	25	12	38,7
Brak zainteresowania zajęciami wśród dzieci	8	29,6	2	50	10	32,3
Trudności w przygotowaniu projektu	6	22,2	1	25	7	19,4
Brak kontaktu z regionalnym koordynatorem	3	11,1	2	50	5	16,1
Brak pozytywnej oceny – docenienia wykonanego działania	2	7,4	1	25	3	9,7
Inne: Problemy z internetową bazą programu Trudna współpraca z koordynatorem Problemy podczas realizacji zajęć Złe warunki atmosferyczne uniemożliwiające realizację projektu, brak zaplecza logistyczno-instytucjonalnego szkół Trudności w uzgodnieniu terminów, zostawianie wolontariuszy bez pomocy koordynatora	5	18,5	1	25	6	6,5

Objaśnienia: Procent nie sumuje się do 100, ponieważ respondent mógł wybrać więcej niż 1 odpowiedź.

Źródło: N. Załęska, *Wolontariat na rzecz dzieci w opinii osób podejmujących działania* w programie „Projektor – wolontariat studencki”, praca magisterska napisana pod kierunkiem dr hab. prof. UR Beaty Szluz, Rzeszów 2011, s. 87.

Analizując dane zawarte w tabeli 11, dostrzeżono problem, który jest sygnalizowany w literaturze, a dotyczący aspektu konkurowania etatowych pracowników i wolontariuszy²³. 38,7 proc. badanych osób odpowiedziało, że spotkało się z negatywnym stosunkiem nauczycieli bądź dyrektorów placówek, którzy pomimo

²³ Por. T. Kamiński, *Wolontariat w pomocy społecznej: sprzymierzeniec czy konkurent?*, [w:] *Koncepcje pomocy człowiekowi w teorii i praktyce*, red. Z. Frączek, B. Szluz, Rzeszów 2006, s. 132–142; B. Szluz, *Pracownik socjalny i wolontariusz – współpraca czy konkurencja w dziedzinie współczesnej pomocy społecznej?*,

zaproszenia wolontariuszy do współpracy nie mieli do ich pracy pozytywnego odniesienia. Można przypuszczać, że jest to związane z obawą, że dobrze przygotowany ochotnik może konkurować z pedagogiem czy przedstawicielem innego zawodu o miejsce pracy. Wydaje się, że te obawy nie są uzasadnione, ponieważ tylko profesjonalnie przygotowane do wykonywania zadań osoby mogą być etatowymi pracownikami. Niepokojąca jest odpowiedź 32,3 proc. badanych, którzy zwrócili uwagę na brak zainteresowania dzieci proponowanymi zajęciami. Może to wynikać m.in. z ich niewłaściwego przygotowania, niedostosowania do zainteresowań czy wieku uczestników. Studenci wiązali swoje problemy również z napotykanymi podczas przygotowania projektu trudnościami (19,4 proc.) oraz brakiem wsparcia ze strony koordynatora (16,1 proc.). Oczekiwali także docenienia ich działań, pozytywnego wzmocnienia, którego nie doświadczyli (9,7 proc.). Ważne jest jednak zwrócenie uwagi na fakt, że tylko 31 osób miało trudności podczas realizacji projektów, zatem 69 wolontariuszy wykonywało swoje zadania z satysfakcją. Zapewnienie właściwych warunków podczas pracy ochotników stanowi podstawę właściwego realizowania zamierzeń i podejmowania działań przez kolejne roczniki studentów.

PODSUMOWANIE

Zdaniem Arlene K. Schindler zawsze istniały jednostki wrażliwe i współczujące, dzisiaj jednak obserwujemy nowe zainteresowanie ideą wolontariatu. Towarzyszy jej inna aura, lepiej rozumiana jest także rola społeczna wolontariuszy, a organizacja działań zmienia się tak, aby efekty i korzyści były obustronne, zarówno po stronie wolontariusza, jak i biorcy otrzymującego wsparcie, pomoc i opiekę²⁴. Dostrzega się zatem propagowanie, a także rozwój wolontariatu, który jest podejmowany przez dzieci, młodzież, a także osoby dorosłe. Można przypuszczać, że edukowanie dzieci poprzez prowadzenie zajęć dotyczących tej tematyki może być początkiem ich zainteresowania wolontariatem.

Motywy aktywności w wolontariacie młodych ludzi są podobne, tzn. ochotnicy chcą doświadczać, iż są innym osobom potrzebni, czerpać satysfakcję z pracy z dziećmi, a także dążyć do zdobycia doświadczenia, które może być przydatne w ich przyszłej pracy zawodowej. Wolontariat przynosi korzyści zarówno studentom, jak i uczestnikom projektów. Umożliwia zdobywanie doświadczenia niezbędnego i przydatnego w pracy, nabywanie wiedzy i umiejętności, rozwija umiejętność komunikowania się, umożliwia poznawanie innych ludzi. Kształtuje osobowość, rozwija zainteresowania, daje możliwość bycia wzorem do naśladowania dla studentów i uczniów.

Istotne jest zatem rozpowszechnianie informacji na temat programów wolontariatu, a także stwarzanie właściwych warunków do wykonywania zadań. Pomysłodawcy powinni zatem koordynować i wspierać studentów – wolontariuszy, prowadzić szkolenia mające na celu przygotowanie do pracy w wolontariacie, informować

[w:] *Medzi modernou a postmodernou IV. Súťaživosť ako kultúrotvorný fenomén – limity efektivity*, red. M. Lačný, V. Dudinský, Prešov 2008, s. 250–258.

²⁴ Por. A. K. Schindler, *Služba jest radością*, „Rocznik” 1996, nr 2, s. 53–54.

o możliwości zwrotu poniesionych przez ochotnika kosztów, a także dbać o to, aby zostały podpisane stosowne umowy. Zadaniem pomysłodawców i twórców programu jest dbałość o nawiązanie współpracy z instytucjami goszczącymi wolontariuszy, a także ukazanie celów i zadań, aby podmioty zapraszające były otwarte na inicjatywę studentów, którzy wzbogacają bezpłatną ofertę zajęć dla uczniów w czasie wolnym. Wyrazem wdzięczności i uznania dla najaktywniejszych studentów są organizowane każdego roku gale wolontariatu, podczas których są wyróżniane zarówno placówki, jak i wolontariusze.